

Uitkomsten enquête gevolgen kansrijk adviseren en de doorstroomtoets voor de werkdruk binnen het praktijkonderwijs

Inleiding

Als gevolg van kansrijk adviseren en de doorstroomtoets is het aantal aanmeldingen in het eerste leerjaar van het praktijkonderwijs afgenomen, terwijl het aantal zijinstromers in de hogere leerjaren juist is toegenomen. De Sectorraad Praktijkonderwijs krijgt steeds meer signalen van de scholen voor praktijkonderwijs dat door het hogere aantal zijinstromers de werkdruk is toegenomen.

Om te onderzoeken of de werkdruk inderdaad is toegenomen door het hogere aantal zijinstromers en of dit signaal in het hele land zichtbaar is, heeft de Sectorraad Praktijkonderwijs in oktober 2024 onder alle 177 scholen voor praktijkonderwijs een enquête uitgezet. Middels deze enquête wordt geïnventariseerd of sprake is van een eventuele toename van het aantal leerlingen per klas, het aantal tussentijdse instromers en het aandeel zorgleerlingen, en of deze eventuele toename invloed heeft op de ervaren werkdruk.

94 pro-scholen hebben de enquête ingevuld. Dat is 53% van alle pro-scholen. Deze scholen zijn over het hele land verspreid. Ook hebben zowel scholen die gelegen zijn in grote steden als scholen die gelegen zijn in landelijk gebied gereageerd. De uitslag van de enquête is dan ook representatief voor de pro-scholen in Nederland. Er zijn alleen geen reacties ontvangen van de drie pro-scholen in de regio Caribisch Nederland.

87 scholen hebben de enquête één keer ingevuld. Op 7 scholen hebben meerdere medewerkers de enquête ingevuld. Van de scholen waar meerdere antwoorden van zijn ontvangen, is per school het gemiddelde antwoord meegenomen in de analyse.

Uitkomst enquête

Uit de antwoorden van de respondenten kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- **Meer werkdruk door toegenomen zijinstroom van andere scholen**

Bijna driekwart van de respondenten (72%) geeft aan dat dit schooljaar meer leerlingen van andere scholen tussentijds zijn ingestroomd dan in voorgaande jaren. Als gevolg van kansrijk adviseren worden steeds meer leerlingen met een pro-advies kansrijk geplaatst op het vmbo. Als na een of twee jaar blijkt dat deze leerlingen het niveau toch niet aankunnen, stromen zij alsnog in bij het praktijkonderwijs.

Voor deze leerlingen is dit vaak de zoveelste faalervaring. Binnen het praktijkonderwijs hebben ze moeite om aansluiting te vinden op het lesprogramma en de wijze van lesgeven, omdat ze niet vanaf het begin op het praktijkonderwijs hebben gezeten. Tevens missen ze hierdoor essentiële werknemersvaardigheden die hun klasgenoten wel hebben, aangezien hier binnen het praktijkonderwijs al vanaf het eerste leerjaar aandacht aan wordt besteed.

Hierdoor is meer begeleiding en maatwerk nodig voor deze leerlingen. Ook heeft de toegenomen zijinstroom een negatieve invloed op de dynamiek in de klas en op de motivatie van leerlingen. 60% van de respondenten geeft aan dat door de toename van het aantal zijinstromers de werkdruk voor docenten is toegenomen.

Vrijwel alle respondenten (92%) verwachten dat het aantal afstromers vanuit het vmbo in de komende jaren zal toenemen. Tevens verwacht een ruime meerderheid van de

respondenten (65%) dat het aantal tussentijdse instromers vanuit het clusteronderwijs in de komende jaren verder zal toenemen.

- **Meer werkdruk door grotere klassen**

38% van de respondenten geeft aan dat de klassengrootte op hun school in de afgelopen jaren is toegenomen. Vrijwel al deze respondenten (97%) geven aan dat hun collega's meer werkdruk ervaren door de grotere klassen in de hogere leerjaren.

- **Meer werkdruk door het toegenomen aantal zorgleerlingen**

Op bijna de helft van de pro-scholen (46%) krijgt meer dan 33% van de leerlingen extra ondersteuning (zorgleerlingen). Vrijwel alle respondenten (94%) geven aan dat het aantal zorgleerlingen op hun school is toegenomen. 96% van deze respondenten geeft aan dat de werkdruk is toegenomen door het hogere aandeel zorgleerlingen.

De toename van de ondersteuningsbehoefte is niet per ondersteuningssoort onderzocht. Uit de opmerkingen van de respondenten blijkt echter dat met name de leerlingen die zijn ingestroomd vanuit het vmbo meer ondersteuning nodig hebben.

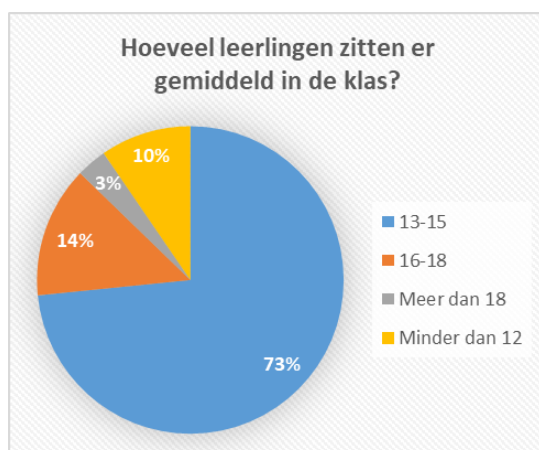
- **Verlagen van de werkdruk door meer ondersteuning in de klas**

78% geeft aan dat meer ondersteuning in de klas helpt om de werkdruk te verlagen. Ook kleinere klassen, minder zorgleerlingen, minder andere taken buiten lesgeven en een passend advies vanuit de basisschool worden vaak genoemd.

Uitkomsten per vraag

1. Hoeveel leerlingen zitten er gemiddeld in de klas?

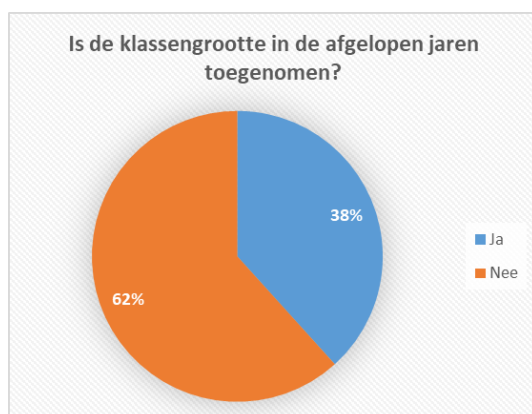
Bijna driekwart van de respondenten geeft aan dat op hun school gemiddeld 13-15 leerlingen in een klas zitten. Op sommige pro-scholen (14%) is de gemiddelde klassengrootte 16-18 leerlingen of minder dan 12 leerlingen (10%). Op enkele pro-scholen (3%) bestaat de klas uit meer dan 18 leerlingen.

Klassengrootte	Respondenten	In %
13-15	69	73,40%
16-18	13	13,83%
Meer dan 18	3	3,19%
Minder dan 12	9	9,57%
Totaal	94	100,00%

2. Is de klassengrootte in de afgelopen jaren toegenomen?

Op 62% van de pro-scholen is de klassengrootte in de afgelopen jaren niet toegenomen. Op 38% van de pro-scholen is de klassengrootte wel toegenomen. Uit de opmerkingen van de respondenten blijkt dat de klassengrootte met name in de hogere leerjaren is toegenomen.

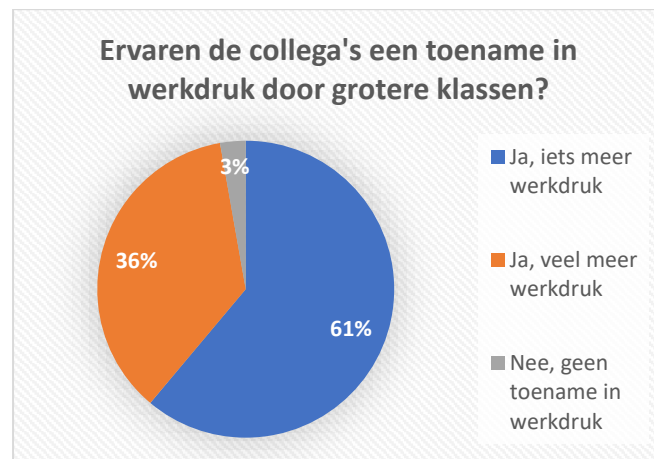

Klassengrootte toegenomen?	Respondenten	In %
Ja	36	38,30%
Nee	58	61,70%
Totaal	94	100,00%

3. Ervaren de collega's een toename in werkdruk door grotere klassen?

Deze vraag is alleen beantwoord door de 36 respondenten die bij de vorige vraag hebben aangegeven dat de klassengrootte in de afgelopen jaren is toegenomen.

Vrijwel alle respondenten (97%) die aangeven dat de klassengrootte in de afgelopen jaren is toegenomen, geven aan dat door de grotere klassen een toename van de werkdruk wordt ervaren. 61% van deze respondenten geeft aan dat de grotere klassen tot iets meer werkdruk hebben geleid en 36% geeft aan dat de grotere klassen tot veel meer werkdruk hebben geleid. 1 school geeft aan dat de grotere klassen niet tot een toename van de werkdruk hebben geleid.

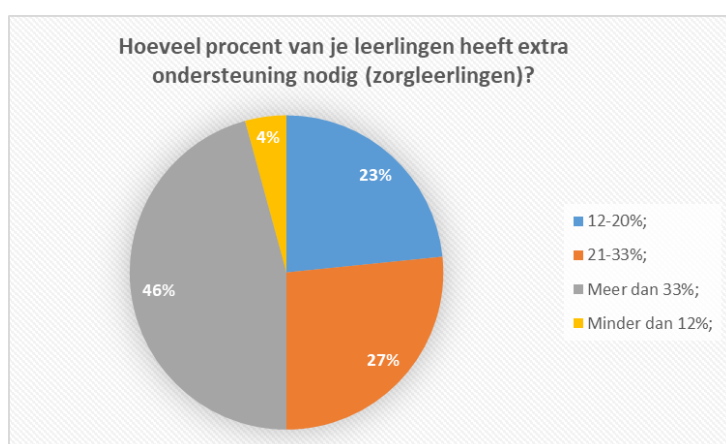
Toename werkdruk door grotere klassen?	Respondenten	In %
Ja, iets meer werkdruk	22	61,11%
Ja, veel meer werkdruk	13	36,11%
Nee, geen toename in werkdruk	1	2,78
Totaal	36	100,00%

4. Hoeveel procent van je leerlingen heeft extra ondersteuning nodig (zorgleerlingen)?

Bijna de helft (46%) van de respondenten geeft aan dat op hun school meer dan een derde van de leerlingen extra ondersteuning nodig heeft (zorgleerlingen).

Vier respondenten (4%) geven aan dat op hun school minder dan 12% van de leerlingen extra ondersteuning nodig heeft.

Ter verduidelijking: onder zorgleerlingen vallen met name ook de leerlingen die zijn ingestroomd vanuit het vso en vanuit het vmbo. De leerlingen die als gevolg van kansrijk adviseren naar het vmbo zijn gegaan, maar in een hoger leerjaar toch weer instromen in het praktijkonderwijs hebben vaak extra ondersteuning nodig, omdat ze gedemotiveerd zijn door wederom een faalervaring. Ook missen ze de aansluiting op het lesprogramma en de wijze van lesgeven binnen het praktijkonderwijs, omdat ze niet vanaf leerjaar 1 op het praktijkonderwijs hebben gezeten.

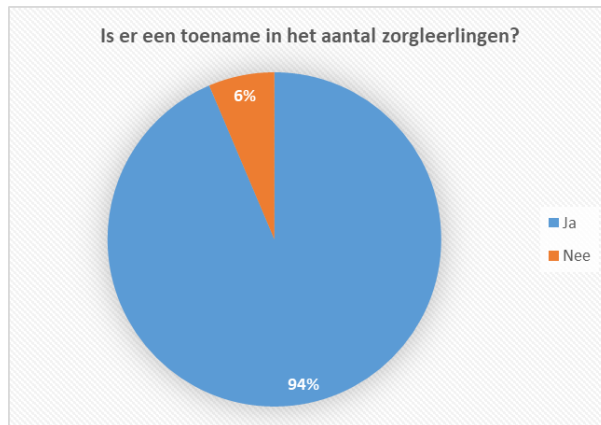

% zorgleerlingen	Respondenten	In %
12-20%	22	23,40%
21-33%	25	26,60%
Meer dan 33%	43	45,74%
Minder dan 12%	4	4,26%
Totaal	94	100,00%

5. Is er een toename in het aantal zorgleerlingen?

In het hele land is een eenduidig beeld te zien. Vrijwel alle respondenten (94%) geven aan dat op hun school sprake is van een toename van het aantal zorgleerlingen.

6 respondenten (6%) geven aan dat op hun school het aantal zorgleerlingen niet is toegenomen. Op 3 van deze scholen is het aantal zorgleerlingen al hoger dan 33%.

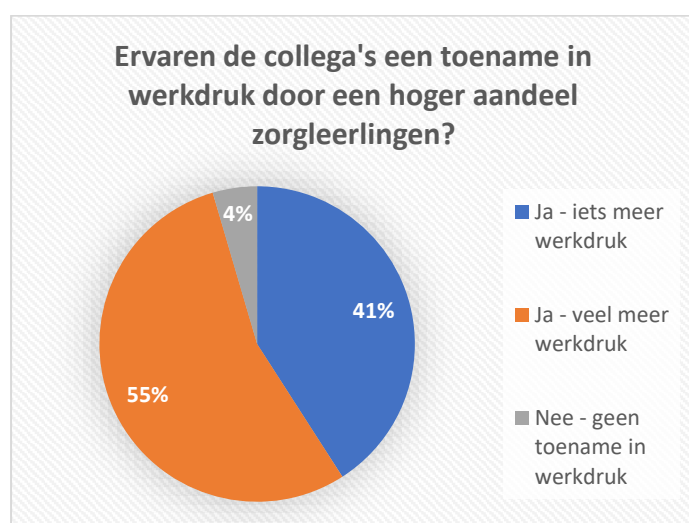
Toename zorgleerlingen	Respondenten	In %
Ja	88	93,62%
Nee	6	6,38%
Totaal	94	100,00%

6. Ervaren de collega's een toename in werkdruk door een hoger aandeel zorgleerlingen?

Deze vraag is alleen beantwoord door de 88 respondenten die bij de vorige vraag hebben aangegeven dat op hun school sprake is van een toename van het aantal zorgleerlingen.

Vrijwel alle respondenten (96%) geven aan dat de werkdruk is toegenomen door een hoger aandeel zorgleerlingen. De mate waarin de werkdruk is toegenomen, verschilt echter. Op ruim de helft van de scholen (55%) is de werkdruk veel meer toegenomen. Op ruim 40% van de scholen is de werkdruk iets toegenomen door een hoger aandeel zorgleerlingen.

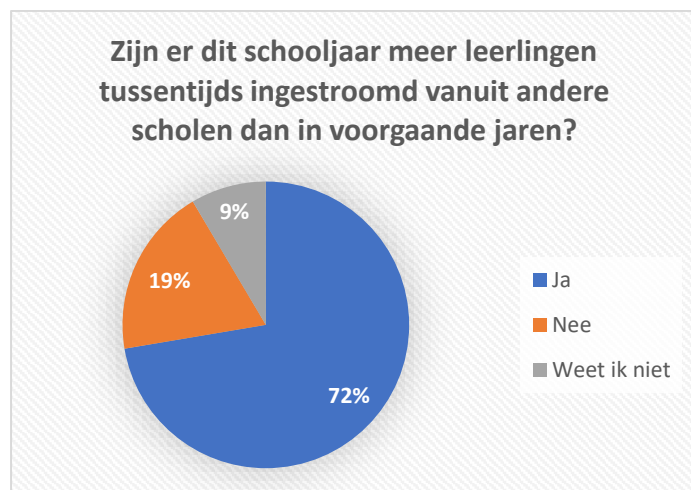
4 scholen geven aan dat de werkdruk niet is toegenomen door een hoger aandeel zorgleerlingen. 2 van deze scholen hebben minder dan 12% zorgleerlingen en de andere 2 scholen hebben 21-33% zorgleerlingen.

Toename werkdruk door hoger aandeel zorgleerlingen?	Respondenten	In %
Ja, iets meer werkdruk	36	40,91%
Ja, veel meer werkdruk	48	54,55%
Nee, geen toename in werkdruk	4	4,55%
Totaal	88	100,00%

7. Zijn er dit schooljaar meer leerlingen tussentijds ingestroomd vanuit andere scholen dan in voorgaande jaren?

Bijna driekwart van de respondenten (72%) geeft aan dat dit schooljaar meer leerlingen van andere scholen tussentijds zijn ingestroomd dan in voorgaande jaren.

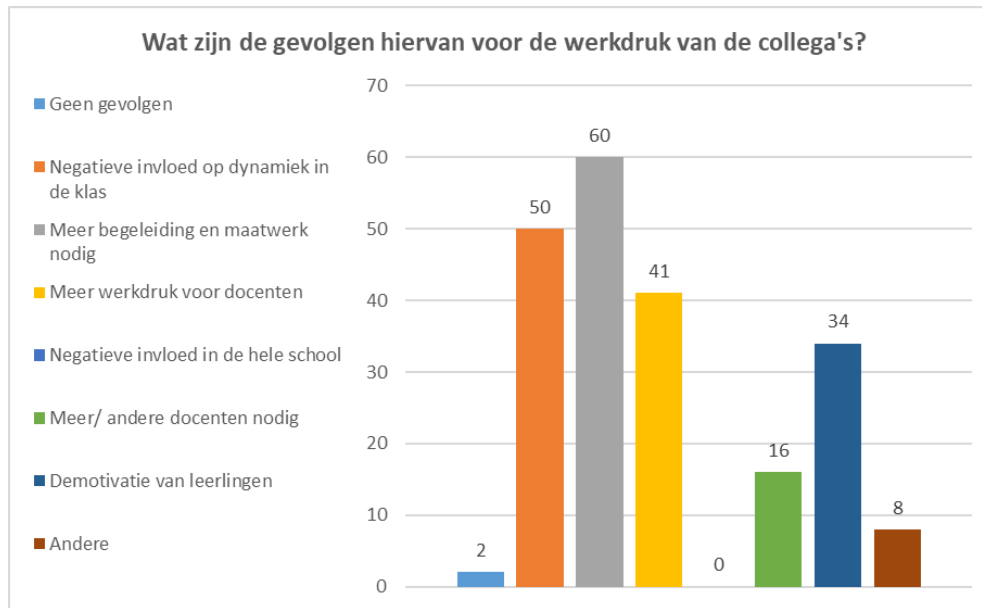
Meer tussentijdse instroom vanuit andere scholen dan in voorgaande jaren?	Respondenten	In %
Ja	68	72,34%
Nee	18	19,15%
Weet ik niet	8	8,51
Totaal	94	100,00%

8. Wat zijn de gevolgen hiervan voor de werkdruk van de collega's? (meerdere antwoorden mogelijk)

Deze vraag is alleen beantwoord door de 68 respondenten die bij de vorige vraag hebben aangegeven dat er dit schooljaar meer leerlingen vanuit andere scholen tussentijds zijn ingestroomd dan in voorgaande jaren.

De meeste respondenten (88%) geven aan dat meer begeleiding en maatwerk nodig is. Ook heeft de toegenomen zijnstroom een negatieve invloed op de dynamiek in de klas en op de motivatie van leerlingen. 60% van de respondenten geeft aan dat door de toename van het aantal zijnstromers de werkdruk voor docenten is toegenomen. Bijna een kwart van de respondenten geeft aan dat er door de toegenomen zijnstroom meer/ andere docenten nodig zijn.

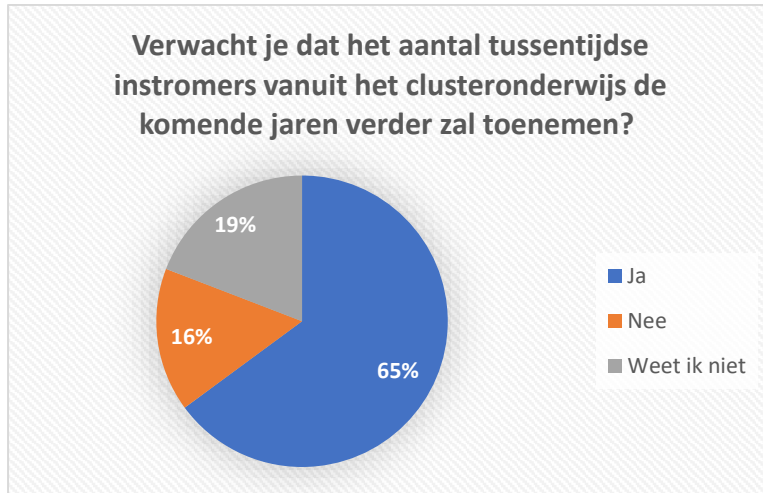
Bij de vraag of de respondent nog opmerkingen of aanvullingen heeft, merken respondenten op dat een te hoge inschaling van leerlingen leidt tot wederom een teleurstelling bij deze leerlingen als ze moeten afstromen. Op de pro-school hebben de leerlingen vaak moeite met de aansluiting op het lesprogramma en de wijze van lesgeven op het praktijkonderwijs, omdat ze niet vanaf het begin het programma hebben doorlopen en vaak werknemersvaardigheden missen. Dit doet een groot beroep op de flexibiliteit van docenten.

Wat zijn de gevolgen hiervan voor de werkdruk van de collega's?	Aantal keer dat gevolg door de 68 respondenten is genoemd	% van de 68 respondenten die dit gevolg noemden
Geen gevolgen	2	2,94%
Negatieve invloed op dynamiek in de klas	50	73,53%
Meer begeleiding en maatwerk nodig	60	88,24%
Meer werkdruk voor docenten	41	60,29%
Negatieve invloed in de hele school	0	0,00%
Meer/ andere docenten nodig	16	23,53%
Demotivatie van leerlingen	34	50,00%
Andere	8	11,76%

9. Verwacht je dat het aantal tussentijdse instromers vanuit het clusteronderwijs de komende jaren verder zal toenemen?

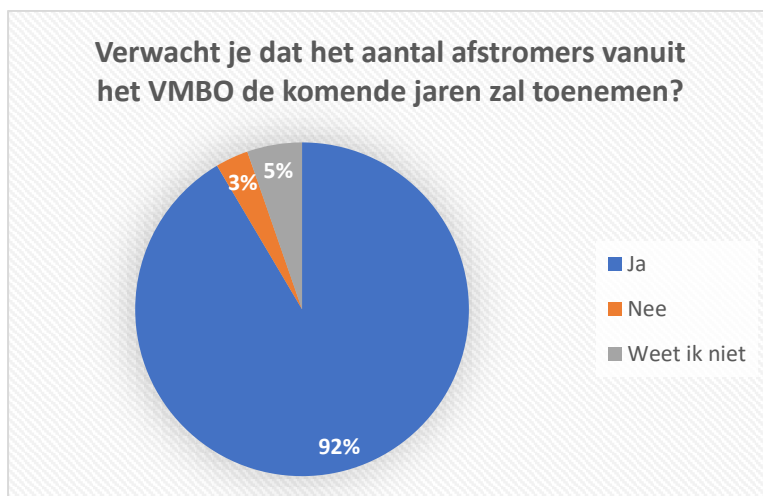
Een ruime meerderheid van de respondenten (65%) verwacht dat het aantal tussentijdse instromers vanuit het clusteronderwijs in de komende jaren verder zal toenemen. 16% verwacht dat dit niet het geval zal zijn en 19% weet het niet.

Verwacht je toename tussentijdse instroom vanuit clusteronderwijs in de komende jaren?	Respondenten	In %
Ja	61	64,89%
Nee	15	15,96%
Weet ik niet	18	19,15
Totaal	94	100,00%

10. Verwacht je dat het aantal afstromers vanuit het vmbo de komende jaren zal toenemen?

Vrijwel alle respondenten (92%) verwachten dat het aantal afstromers vanuit het vmbo in de komende jaren zal toenemen.

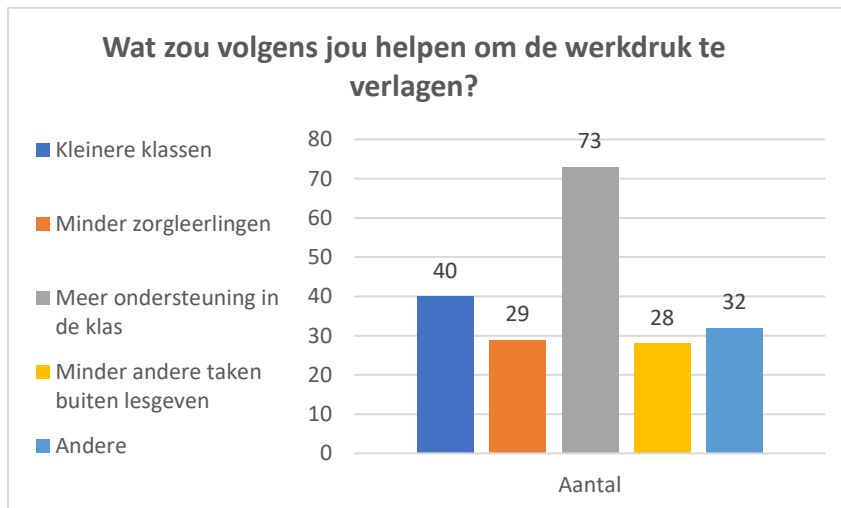

Verwacht je toename afstromers vanuit vmbo in de komende jaren?	Respondenten	In %
Ja	86	91,49%
Nee	3	3,19%
Weet ik niet	5	5,32
Totaal	94	100,00%

11. Wat zou volgens jou helpen om de werkdruk te verlagen? (meerdere antwoorden mogelijk)

Veruit de meeste respondenten (78%) geven aan dat meer ondersteuning in de klas helpt om de werkdruk te verlagen. Ook kleinere klassen, minder zorgleerlingen en minder andere taken buiten lesgeven worden vaak genoemd.

In de categorie 'andere' benadrukken de respondenten met name het belang van een passend advies vanuit de basisschool, waardoor de leerling vanaf het begin op de juiste plek zit. Andere punten die meerdere keren worden genoemd zijn: een beter onderwijsaanbod voor iskleerlingen en bredere ondersteuning, ook buiten de klas.

Wat zou volgens jou helpen om de werkdruk te verlagen?	Aantal keer dat een antwoord door de 94 respondenten is genoemd	% van de respondenten dat een antwoord noemde
Kleinere klassen	40	42,55%
Minder zorgleerlingen	29	30,85%
Meer ondersteuning in de klas	73	77,66%
Minder andere taken buiten lesgeven	28	29,79%
Andere	32	34,04%

12. Heb je nog opmerkingen of aanvullingen?

Veel respondenten hadden nog opmerkingen of aanvullingen. De opmerkingen en aanvullingen betroffen met name de volgende onderwerpen:

- **Kansrijk adviseren**
De respondenten pleiten voor een passend advies in plaats van een kansrijk advies om de negatieve gevolgen van afstromen te voorkomen.
- **Het dubbele advies pro/vmbo bb**
De respondenten pleiten voor een enkelvoudig advies praktijkonderwijs.
- **Instroom vanuit het clusteronderwijs**
De respondenten geven aan dat het aantal zorgleerlingen binnen het praktijkonderwijs toeneemt, wegens te weinig plaats op vso cluster 3 en 4.
- **Instroom van ISK-leerlingen**
De respondenten geven aan dat de werkdruk ook is toegenomen door de toegenomen instroom van ISK-leerlingen.
- **Ondersteuning en bekostiging**
De respondenten pleiten voor meer structureel geld in plaats van subsidies, zodat er structureel meer ondersteuning in de klas kan komen.

Door respondenten genoemde opmerkingen en aanvullingen, per onderwerp:

Kansrijk adviseren

- We ervaren dat ouders makkelijker voor praktijkonderwijs kiezen (ondanks een hogere toetsuitslag) als ze kennis hebben wat praktijkonderwijs inhoudt en als er in de omgeving positief over een school wordt gesproken.
- Passende advisering in plaats van zo hoog mogelijk.
- Proberen te zorgen voor een goede verwijzing vanuit de basisschool.
- Leerlingen die op latere leeftijd inschuiven in het praktijkonderwijs, blijven veel extra tijd/aandacht vragen. De dynamiek van een klas kan hierdoor aanzienlijk veranderen. Leerlingen die vanaf de start op het praktijkonderwijs zitten, kun je het meeste vormen en stromen daardoor vaak succesvoller uit.
- Onze instroom 1e jaars is afgenomen. Tussentijdse instroom is een doelgroep met vaak grotere ondersteuningsbehoefte door lage motivatie/zelfvertrouwen.
- Zorgen om dalend leerlingenaantal. Na onderzoek blijken er minder kinderen te zijn op basisscholen.
- Goed kijken naar wat er voor 'de uitgevraagde gevolgen' mogelijk en nodig is om leerlingen vanuit de onderinstroom mee te nemen in groepsdynamiek, sfeer en schoolafspraken. Vanuit een positieve en motiverende omgeving/stimulans door kunnen schakelen naar een passend vervolgtraject, werkt voor iedereen aanstekelijker dan andersom na een bepaalde periode horen dat je 'er niet bij meer kan horen omdat je het niet redt mee te komen'.
- We krijgen regelmatig leerlingen vanuit het vmbo die voor veel overlast zorgen met hun gedrag. Ongemotiveerd, grote mond, trekken de andere leerlingen mee. Dit wordt niet als positief ervaren.
- We verwachten een grotere toename van zijinstromers in de komende jaren, wat voor de leerling zelf een onwenselijke ontwikkeling is.
- Het kansrijk adviseren pakt vaak goed uit, maar gaat ook mis. De leerling waarvoor dit negatief uitpakt, is de dupe. Natuurlijk moet je hierom niet direct het kansrijk adviseren afschaffen. Wel is het noodzakelijk het beleid te nuanceren en aan te scherpen en een vangnet te organiseren voor leerlingen waarvoor dit negatief uitpakt.
- Wanneer basisscholen beter passende adviezen geven en leerlingen direct op de juiste school geplaatst worden, kunnen we voorkomen dat leerlingen beschadigd raken met als gevolg meer

zorg nodig te hebben. De dynamiek in de klas én in de school vergt veel aandacht bij de vele zijinstroom op dit moment.

- Kansrijk adviseren is voor pro leerlingen niet goed. Het moet adequaat, juist of deskundig adviseren worden voor alle leerlingen. Het primair onderwijs mag trots zijn op hun adviezen.
- Leerlingen moeten een advies ontvangen dat bij ze past, ongeacht wie ze zijn.
- Het kansrijk adviseren zorgt voor werkdruk die niet nodig is en zorgt voor faalervaringen van leerlingen. Pro-leerlingen zouden geen dubbel advies moeten krijgen, want dit komt de leerlingen uiteindelijk niet ten goede.
- Door de verruwing van de samenleving en de enorme wachtlijsten van de jeugdzorg neemt werkdruk toe. Leerlingen die afstromen hebben allemaal een rouwproces te doorlopen dat kost aandacht en tijd van het personeel, wat niet nodig was als een leerling meteen op de juiste schoolsoort start.
- Minder instroom meer zijinstroom is erg nadelig voor alle leerlingen.
- Ik zou graag kijken naar oplossingen in de kern van de problemen. Waarom stroomt een leerling af? Wat waren de adviezen vanuit het PO voor deze leerlingen? Was de plaatsing wel kansrijk? Hoe zit het met opstromen van het pro naar het vmbo? Waar loopt men tegenaan bij opstomers? Kunnen we daarin iets doen? (bijv. pilots pro-vmbo)
- In mijn samenwerkingsverband worden TLV's bij zijinstroom bijna niet gegeven. Leerlingen die uitstromen bij het vmbo komen terecht in LWT trajecten, pre-entree, plus-entree of thuis. Ik verwacht dat deze gehele groep zal groeien in verband met het kansrijk adviseren.
- De veronderstelde voordelen van kansrijk adviseren worden in mijn optiek teniet gedaan door de nadelen (o.a. afstroom, faalervaring). Echt inclusief onderwijs vraagt m.i. om een inclusieve mindset maatschappij-breed. Dus om een maatschappij waarin verschillen worden omarmd (genormaliseerd) in plaats van dat verschillen leiden tot exclusie, segregatie en polarisatie.
- Bekendheid vergroten bij po / leerkrachten / docentenopleidingen.
- Door de doorstroomtoets gaan we creëren dat leerlingen vanuit het vmbo later instromen met alle gevolgen en slechte motivatie van dien.
- De nieuwe soort toevoer van leerlingen vraagt ook een nieuw soort handelingsrepertoire voor alle mensen in de school. Zowel in de les/ klas als daarbuiten in pauzes en op stages. Ook leerlingen moeten leren omgaan met elkaar, dit kost tijd. Onbekend maakt onbemind. Deze tijd moet gefaciliteerd worden en tijd voor gemaakt worden om te leren met en van elkaar. Meer leerlingen betekent ook druk op het schoolgebouw en de roostering. Bij het klein houden van de klassen betekent ook dat dit drukt op de financiële middelen.
- De leerlingen die vanuit het vmbo "afstromen" zijn vaak erg gedemotiveerd en teleurgesteld (evenals hun ouders). Dit zien we terug in moeilijk verstaanbaar gedrag.
- Wij zijn van mening dat door de doorstroomtoets er meer leerlingen in onze pro-bbl-klas terecht zijn gekomen en dat hierdoor de werkdruk oploopt, maar ook de frustratie bij de leerlingen omdat zij nog steeds aan bepaalde hoge verwachtingen moeten voldoen, wat weer bepaald gedrag kan veroorzaken.
- Docenten geven aan dat het werkplezier is afgenomen door de vele zijinstroom. Groepsdynamiek is verstoord, grote niveaoverschillen waardoor differentiatie achterwege blijft. Dossier zegt niet alles over de leerlingen. Regulier lijkt op speciaal onderwijs, waardoor de sowieso kwetsbare leerlingen te weinig aandacht krijgen.

Dubbele advies pro-vmbo bb

- Het zou enorm helpen als de doorstroomtoetsen ook een volledig pro-advies als optie hebben in plaats van pro/vmbo bb als laagste optie. Dit maakt gesprekken met ouders en nieuwe leerlingen nodeloos ingewikkeld.
- We merken dat door de opwaartse druk in combinatie met het dubbele advies (pro-vmbo) we beduidend minder leerlingen in het eerste jaar hebben. Met de komst van de doorstroomtoets is dit effect vergroot.

- Praktijkonderwijs in doorstroomtoets geen optie- zeer bijzonder.
- Zorg dat er een knip komt in het doorstroomadvies pro/vmbo.
- Indien de doorstroomtoets een enkelvoudig advies kan geven voor praktijkonderwijs dan gaan we veel minder zij- instromers krijgen en worden de problemen die dit met zich meebrengt ook kleiner.

Instroom vanuit het clusteronderwijs

- We merken grote druk om thuiszitters op te nemen. Met name leerlingen die op de wachtlijst staan van vso cluster 4 / daar uitgeloot zijn.
- Druk vanuit het samenwerkingsverband, soms ook vanuit de gemeente. Praktijkonderwijs is geen cluster 4 onderwijs, de impact hiervan op personeel en op (kwetsbare) leerlingen is groot.
- Docenten beter toerusten op de veranderende doelgroep.
- In onze regio zijn er leerlingen met vso-indicatie die niet terecht kunnen op het vso. Voor deze groep wordt plek gezocht binnen het pro.
- Door te weinig plekken in het CL3/4 neemt het aantal thuiszitters en maatwerktrajecten toe.
- De route naar inclusief onderwijs loopt niet in de pas met een meer inclusieve samenleving. Daar lijkt een tegengestelde beweging de overhand te nemen. Ook dit verhoogt de druk op het onderwijs.
- De doorstroom naar VSO 4 is niet meer mogelijk. Hierdoor meer zorgleerlingen die onderwijs op pro moeten blijven volgen. Niet altijd leerlingen die passen binnen pro. Steeds meer (psychiatrisch) gedrag. Dit vraagt steeds meer van de docent. Ook brengt dit in sommige gevallen de kwaliteit van het pro-onderwijs in gevaar. Daarnaast heeft dit ook invloed op de veiligheid van leerlingen en docenten.
- Meer zorgleerlingen maar ook een complexere zorgvraag.

Instroom isk-leerlingen

- ISK is een grote instroomgroep (zijinstroom)
- De school kent dit jaar veel instroom van ISK leerlingen. Ook volgend jaar zal dit het geval zijn. Mede hierdoor zien we onze populatie veranderen en zit er veel tijd en energie in het inspelen op deze cultuurverandering.
- De toename van leerlingen die pas twee jaar in Nederland zijn en instromen op pro vanuit ISK is afgelopen schooljaar verdubbeld. Dit geeft collega's tevens de nodige extra werkdruk. Veel leerlingen hebben extra uitleg nodig of vertaling, cultuuromslag zorgt voor uitdagingen, bereiken van ouders die al hun energie steken in inburgeren vraagt om veel aandacht, leerlingen uit oorlogsgebieden die nog geen school hebben gevolgd en daardoor alle schoolse vaardigheden missen. Deze moeten aangeleerd worden bovenop het inhoudelijke lesprogramma.
- Aandacht voor de schoolcultuur en voor anderstalige leerlingen naar de stage.
- Wij ervaren meer werkdruk door de NT2 leerlingen die ook tussentijds instromen. Daarom hebben wij nu een NT schakelcoach. Dit helpt enigszins maar nog niet voldoende.

Ondersteuning en bekostiging

- Het zou fijn zijn als alle subsidies stoppen en structureel geld wordt, zodat het ook ingezet kan worden voor extra collega's.
- Suggestie: structureel per klas een docent en een assistent in het praktijkonderwijs. Escalaties kunnen binnen deze setting worden opgepakt door één collega met de betreffende leerling apart te laten gaan en de andere collega blijft bij de klas.
- De klassen zitten bijna allemaal vol. We krijgen niet meer onderwijsassistentie-uren, dus dat komt vooral voor rekening van de docenten.
- Werkdruk vind ik heel zorgelijk.
- Schoolmaatschappelijk werk, jongerenwerk en Jeugdzorgmedewerkers in de school halen.

- Voor onder andere vermindering van de werkdruk én het waarborgen van de veiligheid zou het beter zijn dat er een constante ondersteuning is tijdens de praktijklessen.
- We maken ons zorgen over de afbouw van de subsidies waar niets voor in de plaats komt. (ESF, NPO, Diverse andere subsidies). Hierdoor kunnen we niet altijd de tijd vinden om de juiste ondersteuning te bieden.
- Meer structureel geld in plaats van alle verschillende tijdelijke subsidies zou zeer helpend zijn om personeel vast in te zetten.